Jalə Telman qızı ABASOVA
Qərbi Kaspi Universitetinin magistrantı
E-mail: abasovajale2001@gmail.com

MƏDƏNİYYƏT TURİZMİNİN MİLLİ İRSİN QORUNMASINA TƏSİRİNİN ANALİTİK QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Xülasə

Məqalədə mədəniyyət turizminin milli irsin qorunmasına təsiri nəzəri və empirik materiallar əsasında təhlil olunur. Tədqiqatın məqsədi mədəniyyət turizmi ilə irs mühafizəsi arasındakı qarşılıqlı əlaqəni aydınlaşdırmaq, Azərbaycanda bu əlaqənin faktiki göstəricilərini qiymətləndirmək və idarəetmə baxımından əsas nəticələri müəyyənləşdirməkdir. Tədqiqatda müqayisəli təhlil, sənəd təhlili və rəsmi statistik məlumatların analitik şərhi metodlarından istifadə edilmişdir. Nəticələr göstərir ki, mədəniyyət turizmi irs obyektlərinin görünürlüğünü, muzey və teatr ziyarətlərini, beynəlxalq tanıdılmanı və qoruma üçün institusional marağı gücləndirir. Bununla yanaşı, turizm tələbinin artım tempi irs idarəetmə imkanlarının genişlənməsini üstələdikdə qoruma sistemində yük, kommersiyalaşma və istifadə təzyiqi artır. Məqalədə belə qənaətə gəlinir ki, mədəniyyət turizminin milli irsə təsiri ümumən müsbət istiqamətdədir, lakin bu təsirin qoruyucu nəticəyə çevrilməsi üçün ziyarətçi axınının idarə olunması, gəlirin irs mühafizəsinə yönəldilməsi və institusional koordinasiya eyni sistemdə qurulmalıdır.

Açar sözlər: mədəniyyət turizmi, milli irs, mədəni irsin qorunması, muzey göstəriciləri, analitik qiymətləndirmə.

UOT: 338.48:008
JEL: Z32, Z11
DOI: https://doi.org/10.54414/OYSR8119

Giriş

Mədəniyyət turizmi müasir turizm məkanında yalnız istehlak yönümlü səyahət forması deyil, mədəni resursların görünürlüğünü, istifadəsini və idarə olunmasını dəyişdirən sosial-iqtisadi prosesdir. Tarixi şəhər mərkəzləri, muzeylər, qoruqlar, dini memarlıq nümunələri, sənətkarlıq ənənələri və performativ mədəniyyət turizm dövriyyəsinə daxil olduqda irs obyektləri daha geniş auditoriyaya çıxır, lakin eyni zamanda daha yüksək fiziki və funksional təzyiq altında qalır. Bu səbəbdən mədəniyyət turizmini yalnız gəlir və ziyarətçi artımı prizmasından qiymətləndirmək kifayət etmir.

Mövzunun aktuallığı Azərbaycanda mədəni irs resurslarının turizm məhsulunda getdikcə daha çox görünən yer tutması ilə bağlıdır. İçərişəhər, Qobustan, Şəki, Xınalıq və qeyri-maddi mədəni irs nümunələri ölkənin turizm imicində əsas simvolik dayaqlardan birinə çevrilmişdir. Rəsmi statistika muzeylərə və teatrlara ziyarətin artdığını, turizm məqsədilə ölkəyə gələn əcnəbilərin sayının sürətlə yüksəldiyini göstərir [4,5]. Lakin ziyarətçi tələbinin artımı ilə irs mühafizəsi imkanlarının genişlənməsi həmişə eyni tempdə baş vermir.

Tədqiqatın məqsədi mədəniyyət turizminin milli irsin qorunmasına təsirini analitik şəkildə qiymətləndirməkdir. Bu məqsədlə mövzunun nəzəri bazası ümumiləşdirilir, Azərbaycanda mədəniyyət turizmi ilə bağlı seçilmiş empirik göstəricilər təhlil edilir və əldə olunan nəticələr əsasında qoruma ilə istifadə arasında tarazlığın hansı şərtlərlə formalaşdığı müəyyənləşdirilir. Məqalədə müqayisəli təhlil, rəsmi statistikanın interpretasiyası və sənəd təhlili metodlarından istifadə edilmişdir.

1. Mədəniyyət turizmi və milli irsin qorunmasının nəzəri bağlılığı. Mədəniyyət turizmi turistin əsas motivasiyasının mədəni

təcrübə, tarixi yaddaş, simvolik məkan və yaradıcı ifadələrlə bağlı olduğu səyahət forması kimi izah edilir. Bu sahədə əsas məsələ mədəni irsin turizm məhsuluna çevrilməsi ilə onun qorunması arasındakı münasibətdir. Mustafayev və Kərimovun Azərbaycanda mədəni irs və mədəni turizmə dair araşdırması göstərir ki, irs resursu yalnız tanıtım vasitəsi deyil, destinasiyanın kimliyini formalaşdıran baza elementidir [1]. Həmin yanaşma onu göstərir ki, irs obyektinin dəyəri yalnız ziyarətçi sayının artması ilə ölçülmür.

Richards mədəniyyət turizminin inkişafını yaradıcı təcrübə və məkan identikliyinin bazarlaşdırılması ilə əlaqələndirərək vurğulayır ki, mədəni resurs artıq statik obyekt kimi deyil, dinamik təcrübə kimi qəbul olunur [2]. Bu fikir irs siyasəti üçün mühüm nəticə doğurur. Əgər mədəni obyekt yalnız nümayiş predmeti kimi qəbul edilirsə, qoruma rejimi fiziki mühafizə ilə məhdudlaşır. Əgər həmin obyekt gündəlik mədəni həyatın və kollektiv yaddaşın daşıyıcısı kimi qəbul edilirsə, onda funksional qoruma, istifadənin limiti və yerli iştirak da gündəmə gəlir.

Huseynin yaradıcı sənayelərlə mədəni turizm arasındakı əlaqəyə dair nəticələri göstərir ki, mədəni turizm düzgün idarə olunduqda yerli yaradıcı fəaliyyətin bərpasına, ənənəvi sənətkarlığın görünürlüğünə və mədəni dəyərin iqtisadi dövriyyəyə daxil olmasına müsbət təsir göstərə bilər [3]. Lakin həmin təsir avtomatik xarakter daşımır. Turizm gəlirinin qoruma xərclərinə çevrilməsi, ziyarətçi yükünün idarəsi və mədəni təqdimatın etik çərçivəsi qurulmadıqda mədəniyyət turizmi kommersiyalaşdırma təzyiqini də gücləndirə bilər.

Cədvəl 1. Mədəniyyət turizmi ilə milli irsin qorunması arasındakı əsas əlaqə xətləri.

Əlaqə xətti	Müsbət təsir	Risk tərəfi
Görünürlük	irs obyektinin tanınması və ziyarətçi marağı artır	səthi təqdimat və simvolik kommersiyalaşma riski yaranır [2]
İnstitusional	monitorinq, bərpa və təbliğə maraq güclənir	idarəetmə zəifdirsə resurslar qeyri-bərabər bölüşdürülür [1]
İqtisadi	qoruma üçün maliyyə və yerli gəlir imkanları artır	gəlir qoruma xərclərinə yönəlmədikdə turizm yükü qarşılıqsız qalır [3]
Məkan istifadəsi	tarixi məkanın funksional canlanması mümkündür	sıxlıq, aşınma və yerli istifadəçilərin sıxışdırılması baş verə bilər [9]

Mənbə: Müəllif tərəfindən [1,2,3,9] mənbələr əsasında tərtib edilmişdir.

Cədvəl 1-dən də göründüyü kimi, mədəniyyət turizmi ilə irs mühafizəsi arasındakı əlaqəni analitik baxımdan üç xətt üzrə dəyərləndirmək mümkündür. Birinci xətt görünürlük təsiridir. Turizm irs obyektini daha geniş ictimaiyyətə çıxarır, milli və beynəlxalq tanıdılmanı artırır. İkinci xətt institusional təsirdir. Turizm marağı irs obyektlərinə yönəlik monitorinqi, bərpa təşəbbüslərini və idarəetmə diqqətini gücləndirir. Üçüncü xətt isə təzyiq təsiridir. Ziyarətçi sıxlığı, məkanın tədbir iqtisadiyyatına açılması və ətraf ərazidə ticarət təzyiqi artdıqda qoruma sistemi əlavə yük altına düşür.

2. Azərbaycanda mədəniyyət turizmi və irs göstəricilərinin empirik mənzərəsi.

Azərbaycanda mədəniyyət turizminin empirik qiymətləndirilməsi üçün mədəni iştirak, turist axını və irs mühafizəsi göstəricilərinin birlikdə oxunması daha məqsədəuyğundur. Bu yanaşma yalnız turist sayının artımını deyil, həmin artımın mədəni institutların istifadəsi və qoruma sisteminin yükü ilə necə əlaqələndiyini göstərir. Dövlət Statistika Komitəsinin 2025-ci il nəşrlərində əks olunan göstəricilər mədəniyyət turizmi üçün son mərhələdə nəzərəçarpacaq artımın formalaşdığını göstərir [4,5].

Cədvəl 2. Azərbaycanda mədəniyyət turizmi və mədəni iştirak üzrə seçilmiş göstəricilər.

Göstərici	2023	2024	2025
Muzeylərin sayı	242	243	243
Muzey ziyarətçiləri, min nəfər	2417	2532	2688
Teatrlara gələn tamaşaçılar, min nəfər	420.4	430.1	419.1

Mənbə: Azərbaycan rəqəmlərdə, 2025 məcmuəsi əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir [5].

Cədvəl 3. Turizm məqsədilə Azərbaycana gələn əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər.

Göstərici	2022	2023	2024
Turizm məqsədilə gələnlər, min nəfər	1058.1	1402.6	1855.1
İllik dəyişmə, %	-	32.6	32.3

Mənbə: Azərbaycanda turizm, 2025 məcmuəsi əsasında müəllif tərəfindən hesablanmışdır [4].

Rəsmi göstəricilər göstərir ki, 2023–2024 dövründə mədəniyyət turizmi üçün tələb xətti mədəni iştirak göstəricilərindən daha sürətlə artmışdır. Cədvəl 2 və cədvəl 3-dən göründüyü kimi, turizm məqsədilə ölkəyə gələnlərin sayı 2023-cü ildə 1,402.6 min nəfərdən 2024-cü ildə 1,855.1 min nəfərə yüksələrək 32.3 faiz artmışdır [4]. Eyni dövrdə muzey ziyarətçilərinin sayı 2,417 mindən 2,532 min nəfərə yüksəlmiş, yəni artım 4.8 faiz təşkil etmişdir [5]. Bu fərq mədəniyyət turizminin genişlənməsinin irs institutlarının istifadəsində müsbət dinamika yaratdığını, lakin həmin dinamikanın turizm tələbi ilə müqayisədə daha zəif tempdə getdiyini göstərir.

Muzeylərin sayında 2023–2024 dövründə artım cəmi 242-dən 243-ə keçidlə ifadə olunur [5]. Bu göstərici mədəni iştirakın genişlənməsi fonunda institusional şəbəkənin çox məhdud dərəcədə böyüdüyünü göstərir. Teatr ziyarətçilərinin 420.4 mindən 430.1 minə yüksəlməsi də mədəni istehlakda artımın davam etdiyini göstərsə də, burada da artım tempi nisbətən təmkinlidir [5]. Beləliklə, mədəni turizmə təkan verən xarici və daxili maraq genişlənir, lakin qoruma və təqdimat institutlarının böyüməsi eyni gücdə baş vermir.

Empirik mənzərənin digər tərəfi beynəlxalq görünürlük və irs qeydiyyatı göstəriciləridir. UNESCO-nun 2026-cı il ölkə profili üzrə Azərbaycanda 5 Dünya İrsi obyekti və 24 qeyri-maddi mədəni irs elementi mövcuddur [6]. Bu göstəricilər təkcə simvolik status deyil, eyni zamanda mədəniyyət turizminin bazar əsaslarını gücləndirən legitimləşdirmə alətidir. Beynəlxalq siyahılarda təmsil olunma turizm marşrutlarının formalaşmasına, marketinq görünürlüğünə və irs obyektlərinə yönələn marağın sabitləşməsinə xidmət edir.

Cədvəl 4. Milli irsin qorunması ilə bağlı seçilmiş institusional göstəricilər.

Göstərici	Qiymət	Analitik mənası
UNESCO Dünya İrsi obyektləri	5	beynəlxalq görünürlük və qoruma legitimliyi
UNESCO qeyri-maddi irs elementləri	24	mədəni təcrübələrin beynəlxalq tanınması
Monitorinq aparılan daşınmaz abidələr (2019)	1796	institusional nəzarətin miqyası
Yeni aşkar olunmuş abidələr (2019)	855	irs inventarının genişlənməsi
Bağlanmış mühafizə müqavilələri (2019)	85	qoruma üzrə hüquqi-inzibati alətin işləməsi
Abidələrə müdaxilə ilə bağlı tərtib edilmiş aktlar (2019)	16	nəzarət və reaksiya potensialı

Mənbə: UNESCO ölkə profili [6] və Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin 2019-cu il hesabatı [7] əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Mədəniyyət Nazirliyinin 2019-cu il hesabatında 1796 daşınmaz tarix və mədəniyyət abidəsinin və 855 yeni aşkar olunmuş abidənin monitorinqindən, 85 mühafizə müqaviləsinin bağlanmasından və abidələrə müdaxilə ilə bağlı 16 aktın tərtibindən bəhs edilir [7]. Cədvəl 4-də əks olunan müvafiq göstəricilər irs mühafizəsinin passiv gözləmə rejimində deyil, müəyyən inzibati nəzarət mexanizmi ilə işlədiyini göstərir. Lakin həmin rəqəmlər turizm tələbinin artımı ilə birlikdə oxunduqda yeni sual yaranır: qoruma sistemi ziyarətçi artımının yaratdığı yükü qarşılamaq üçün kifayət qədər genişlənirmi?

3. Mədəniyyət turizminin milli irsin qorunmasına təsirinin analitik qiymətləndirilməsi. Aparılmış təhlil göstərir ki, mədəniyyət turizminin milli irsin qorunmasına təsiri birtərəfli deyil və onu həm stimullaşdırıcı, həm də təzyiq yaradan xətt üzrə dəyərləndirmək lazımdır. Stimullaşdırıcı xəttdə turizm irs obyektlərinin tanınmasını, muzey və teatr kimi mədəni institutlara marağı və beynəlxalq görünürlüğü artırır. Təzyiq yaradan xəttdə isə ziyarətçi sıxlığı, kommersiyalaşdırma, məkanın gündəlik funksiyasının dəyişməsi və qoruma resurslarının məhdudluğu ortaya çıxır.

Cədvəl 5. Mədəniyyət turizminin milli irsə təsiri üzrə analitik matrisa.

Qiymətləndirmə meyarı	Müşahidə olunan meyl	Təsirin istiqaməti	Şərh
Görünürlük	UNESCO siyahılarında 5 obyekt, 24 qeyri-maddi element	müsbət	beynəlxalq tanıtım irsə marağı və ziyarətçi axınını gücləndirir
Mədəni iştirak	muzey və teatr ziyarətləri artmışdır	müsbət	turizm mədəni institutların istifadə intensivliyini yüksəldir
İnstitusional genişlənmə	muzey sayı çox zəif artmışdır	məhdud müsbət	təklif tərəfi tələb qədər sürətlə böyümür
Qoruma yükü	turizm tələbi 2023–2024-də 32.3% artmışdır	riskli	idarəetmə və nəzarət güclənmədikdə aşınma və sıxlıq artır
Hüquqi-inzibati reaksiya	monitorinq, müqavilə və akt mexanizmləri mövcuddur	şərti müsbət	sistem işləyir, lakin onun genişlənməsi tələb olunur

Mənbə: müəllif tərəfindən [1,3,4,5,6,7,8] mənbələr əsasında hazırlanmışdır.

Cədvəl 5-də əks olunan analitik matrisa bizə onu göstərir ki, mədəniyyət turizmi milli irsi qorumaq üçün zəruri ictimai maraq və iqtisadi əsas yaradır. Lakin müsbət təsir yalnız ziyarətçi artımı ilə eyniləşdirildikdə natamam nəticə yaranır. Muzey şəbəkəsinin çox məhdud genişlənməsi və ziyarətçi artımının turizm axını ilə müqayisədə daha zəif olması onu göstərir ki, irsin qorunması üçün tələb olunan institusional infrastruktur eyni sürətlə dərinləşmir. Bu mənada mədəniyyət turizmi qoruma üçün imkan yaratsa da, həmin imkanı real nəticəyə çevirən element idarəetmə keyfiyyətidir.

McKercher və du Crosun mədəni irsin turizm dəyəri ilə qoruma dəyəri arasında tarazlıq barədə irəli sürdükləri tezis bu nəticəni təsdiqləyir [8]. Turizm irs obyektini daha görünən edir, lakin görünürlük öz-özlüyündə qoruma demək deyil. Garrod və Fyall da irs turizmində idarəetmənin əsas vəzifəsinin istifadənin iqtisadi faydası ilə obyektin qorunması arasında davamlı balans qurmaq olduğunu vurğulayırlar [9]. Azərbaycanda seçilmiş göstəricilər də həmin nəzəri nəticə ilə uzlaşır.

Beləliklə, mədəniyyət turizminin milli irsə təsiri ümumilikdə müsbət potensiala malikdir, lakin bu potensial üç şərtlə reallaşır. Birinci şərt odur ki, turizmdən yaranan gəlir və ziyarətçi marağı irs mühafizəsinə yönələn maliyyə və institusional dəstəklə birləşdirilsin. İkinci şərt ziyarətçi axınının daşıma qabiliyyəti və istifadə limiti prinsipi əsasında tənzimlənməsidir. Üçüncü şərt isə mədəni irsin yalnız fiziki obyekt kimi deyil, yaşayan mədəni təcrübə kimi qorunmasıdır. Əks halda mədəniyyət turizmi irsin görünürlüğünü artırsa da, onun uzunmüddətli qorunmasına zəmanət vermir.

3.1. Qoruma nəticəsinə çevrilmənin institusional şərtləri. Empirik mənzərə göstərir ki, mədəniyyət turizminin irs mühafizəsinə real təsiri avtomatik deyil, institusional çevrilmə ilə şərtlənir. Turist axını, muzey ziyarətləri və beynəlxalq görünürlük artımı yalnız o halda qoruma nəticəsinə çevrilir ki, idarəetmə sistemi həmin marağı maliyyə, monitorinq və istifadə limitləri ilə əlaqələndirsin. Əks halda turizm irsi tanıdan, amma eyni zamanda onu daha çox aşındıran mexanizmə çevrilə bilər.

Bu baxımdan mədəniyyət turizmi üçün əsas ölçü ziyarətçi sayının çoxluğu deyil, ziyarətçi yükünün idarə olunmasıdır. İrs obyektində daşıma qabiliyyətinin hesablanması, tədbir və ekskursiya axınının zaman üzrə paylanması, bilet və giriş rejiminin diferensiallaşdırılması, eləcə də bərpa ehtiyacı olan zonaların müvəqqəti məhdudlaşdırılması qoruma ilə istifadə arasında praktik balans yaradır. Mədəniyyət turizmi üzrə idarəetmə bu mənada klassik marketinq modelindən daha çox qoruyucu idarəetmə modelinə yaxınlaşmalıdır (Cədvəl 6).

Mustafayev və Kərimovun yanaşması göstərir ki, Azərbaycanın mədəni turizm resursları məkan baxımından geniş olsa da, onların məhsula çevrilməsi və qoruma rejimi bütün bölgələrdə eyni səviyyədə deyil [1]. Bu nəticə regionlar üzrə də aktualdır. İrs obyektinin turizm məhsulu kimi tanıdılması ilə onun konservasiya yükü arasındakı fərqi əvvəlcədən ölçmədən verilən qərarlar orta müddətdə idarəetmə boşluğu yarada bilər.

Cədvəl 6. Mədəniyyət turizminin irs mühafizəsinə müsbət təsirini gücləndirən əsas şərtlər.

Şərt	Tətbiq aləti	Gözlənilən nəticə
Gəlirin qoruma ilə əlaqələndirilməsi	muzey və irs obyektləri üzrə məqsədli fond və ya pay mexanizmi	turizm gəlirinin mühafizəyə çevrilməsi
Ziyarətçi yükünün idarə olunması	daşıma qabiliyyəti, giriş limiti, zaman üzrə bölüşdürmə	fiziki aşınmanın və sıxlığın azalması
İnstitusional koordinasiya	mədəniyyət, turizm və yerli idarəetmə arasında vahid qərar platforması	parçalanmış idarəetmənin zəifləməsi
Qeyri-maddi irsin dəstəklənməsi	sənətkarlıq, tədbir və yaradıcı sənayelər üçün qoruyucu proqram	irsin yaşayan formasının davamlılığı

Mənbə: müəllif tərəfindən [1, 3, 8, 9, 10] mənbələr əsasında hazırlanmışdır.

Huseynin yaradıcı sənayelər üzrə gəldiyi nəticələr də göstərir ki, mədəniyyət turizmi yalnız fiziki abidələrə söykənmir [3]. Festivallar, performativ mədəniyyət, sənətkarlıq və yaradıcı istehsal zəncirləri irsin yaşayan formasını turizm dövriyyəsinə daxil edir. Buna görə qoruma siyasəti yalnız daşınmaz irsin mühafizəsi ilə məhdudlaşmamalı, yerli sənətkarlıq, ənənəvi bilik və qeyri-maddi irs elementlərinin iqtisadi dövriyyədə necə təmsil olunduğunu da nəzərə almalıdır.

Nəticə

Məqalədə mədəniyyət turizminin milli irsin qorunmasına təsiri nəzəri və empirik baxımdan araşdırıldı. Tədqiqat göstərdi ki, mədəniyyət turizmi irs obyektlərinin tanıdılması, muzey və teatr ziyarətlərinin artması, beynəlxalq görünürlük və institusional marağın güclənməsi baxımından müsbət təsir yaradır. Eyni zamanda turizm tələbinin sürətli artımı ilə qoruma və idarəetmə imkanlarının genişlənməsi arasında temp fərqi mövcuddur.

Elmi yenilik ondan ibarətdir ki, mədəniyyət turizmi ilə irs mühafizəsi arasındakı əlaqə yalnız ümumi nəzəri mülahizə şəklində deyil, Azərbaycana dair seçilmiş turizm, muzey, teatr və irs mühafizəsi göstəricilərinin birgə oxunuşu əsasında analitik matrisa ilə qiymətləndirilmişdir. Tətbiqi əhəmiyyət isə ondadır ki, bu nəticələr mədəniyyət turizminin idarə olunmasında ziyarətçi yükünün tənzimlənməsi, muzey və qoruq şəbəkəsinin gücləndirilməsi, turizm gəlirinin qoruma tədbirləri ilə əlaqələndirilməsi və institusional koordinasiyanın genişləndirilməsi üçün istifadə oluna bilər.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Mustafayev E., Kərimov E. Azərbaycanda mədəni irs və mədəni turizm: Resurslar, məhsullar, təcrübələr. Bakı: Elm və təhsil; 2022.
2. Richards G.W. Creativity and tourism: The state of the art. Annals of Tourism Research. 2011;38(4):1225-1253.
3. Huseyn A.A. Azərbaycanda mədəniyyət və yaradıcı sənayelərinin inkişafının mədəni turizmə təsirləri. Audit. 2021;2(32):60-70.
4. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. Azərbaycanda turizm, 2025. Bakı: AR DSK; 2025.
5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. Azərbaycan rəqəmlərdə, 2025. Bakı: AR DSK; 2025.
6. UNESCO. Azerbaijan country profile. Available at: https://www.unesco.org/en/countries/az. Accessed April 25, 2026.
7. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin 2019-cu il ərzində gördüyü işlər haqqında hesabatı. Available at: https://admin.culture.gov.az/storage/uploads/reports/az/IrUcXJm07pXyDH5qhwUq1725554545.pdf. Accessed April 25, 2026.
8. McKercher B., du Cros H. Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management. New York: Haworth Hospitality Press; 2002.
9. Garrod B., Fyall A. Managing heritage tourism. Annals of Tourism Research. 2000;27(3):682-708.

10. UNWTO, UNESCO. Tourism and Culture Synergies. Madrid: UNWTO; 2018.

Jale Telman ABASOVA
Master's student at Western Caspian University

ANALYTICAL ASSESSMENT OF THE IMPACT OF CULTURAL TOURISM ON THE PROTECTION OF NATIONAL HERITAGE

Summary

To examine how cultural tourism affects the protection of national heritage and to identify the institutional conditions under which this effect becomes sustainable. The study applies comparative analysis, document analysis and an analytical interpretation of official statistics of Azerbaijan. Cultural tourism increases the visibility of heritage assets, museum attendance and international recognition, but the growth of tourism demand is faster than the expansion of heritage-management capacity. The article concludes that the overall effect is positive only when visitor flows are regulated, tourism income is linked to conservation and institutional coordination is strengthened.

Keywords: cultural tourism, national heritage, heritage protection, museums, analytical assessment.

Джаля Тельман АБАСОВА
магистрант, Университет Западного Каспия

АНАЛИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМА НА СОХРАНЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО НАСЛЕДИЯ

Резюме

Выявить влияние культурного туризма на сохранение национального наследия и определить, при каких институциональных условиях это влияние приобретает устойчивый характер. Использованы сравнительный анализ, анализ документов и интерпретация официальной статистики Азербайджана. Установлено, что культурный туризм усиливает видимость объектов наследия, рост посещаемости музеев и международное признание, однако темпы роста туристского спроса опережают расширение институциональных возможностей охраны. Показано, что положительный эффект культурного туризма реализуется только при сочетании visitor-management, реинвестирования доходов в охрану и координации между туристскими и культурными институтами.

Ключевые слова: культурный туризм, национальное наследие, охрана культурного наследия, музеи, аналитическая оценка.

Daxil olub: 27.04.2026